

TEKSTS: MĀRA LAPSA

Cimdi kā gleznas

“Tik krāšņu adītu cimdu kā Latvijā nav nekur pasaulē,” ir pārliecināta Rīgas Kultūras centra *Ilguciems* tautas lietišķas mākslas studijas *Irbi* vadītāja **BAIBA PILĀNE**. “Un mēs pārsvarā adām ne jau tāpēc, ka saltu rokas (nav jau vairs tik bargu ziemu kā senāk!), bet tāpēc, ka patīk.”

Pieaug interese par rokdarbiem

Tuvojoties valsts simtgadei, radās pastiprināta interese par tautas lietišķo mākslu. Daudzas auda tautiskos brunčus, izšuvalina kreklu, darināja pastalas, adīja mežģīnu zeķes, lai varētu sakomplektēt sev tautastērpus. Tāpat ne viena vien iesaistījās Latvijas valsts simtgades biroja un cimdu meistarju organizētajā akcijā *Cimdotā Latvija* un valsts 100. dzimšanas dienai sarūpēja sev un arī dāvināja citiem vienu no senākajām Latvijas vizītkartēm – rakstainus cimodus, lai 18. novembrī koši un silti varētu svinēt valsts svētkus. “Studija *Irbi* arvien pieaug to interesentu skaits, kas vēlas iemācīties adīt skaistus cimodus. Ipaši daudz ir sieviešu vecuma grupā no 40 līdz 55 gadiem,” teic Baiba Pilāne.

Viņa izstāsta, ka daudzām gluži vai kā Bībele kalpojot tautastērpus meistares un *Senās klēts* dibinātājas Marutas Grasmanes sarakstītā grāmata *Latviešu cimdi*, kas veltīta latviešu etnogrāfiskajiem cimdiem. Ieraugot kurzemnieku dūraiņu krāšņos rakstus un košas krāsas, daudzas teikušas – es arī tādus gribu noadīt. “Bet tas prasa Joti lielu meistarību, jo jāada no smalkas dzījas un ar Joti smalkām – 1,2. numura adāmadatām, lai uz vienas adāmadatas varētu uzmest 25 valdziņus. Turklat šā novada cimdi ir daudzkrāsaini, tiek adīti no četriem vai pieciem

atšķirīgu krāsu pavedieniem, kas nozīmē, ka veidosies daudz dzījas pārstaipu.”

Pusotra gada ar cimdiem

Pirmā nojausma par rokdarbiem Bai-bai radās, vērojot, kā šuj, ada un tamborē mamma un vecmāmiņa. Padomju gados, kad apģērbu veikalos neko prātīgu nevarēja nopirkst, ne viena vien sieviete savu garderobi papildināja, kaut ko uzadot, uztambo-rējot vai uzšujot. “Mana vecmamma nāk no Jūrkalnes suitiem. Viņa nebija liela rokdarbniece, taču ar lielu cieņu izturējās pret vecājām, no iepriekšējām paaudzēm mantotām lietām: suitu zeķēm, brunčiem, lakatiem un cimdiem. Tagad to visu esmu mantojusi es un izmantoju kā paraugu adījumiem.”

Kad pieaugusi, pieteikusies Tautas lietišķas mākslas studijā *Atkalnis*, kur kārtīgus pamatus adīšanā ielikusi studijas vadītāja Baiba Balode. “Cimodus adu tikai pusotra gada, tāpēc sevi saucu par iesācēju. Mani vairāk saistīja lielas formas adījumi: džemperi, jakas un kleitas, taču cimdi un zeķes ne. Zeķes viram noadīja vīramātē, negribēju šo prieku viņai atņemt,” nosmēj Baiba. “Daudz ir rakstu, kurus vēlos pamēģināt. Pīnīti vai skujīnu varu uzadīt piecās minūtēs, bet komplīcētāks raksts liek palauzīt galvu. Un tas man patīk!” atzīst prasmīgā rokdarbniece.

Baiba Pilāne adīšanu uzskata par savu dzīvesveidu.

Lai cik tas pārsteidzoši šķistu, pie mums cimdu adītāju nemaz neesot tik daudz, apgalvo Baiba Pilāne. “Kad piedalījos tautas lietišķas mākslas studiju vadītāju kurss, mēs braukājām pa Latviju pie rokdarbniecēm. Un tad atklājās, ka patlaban daudz auž, bet ar cimdu adīšanu vairs neaizraujas. Viens no iemesliem – tagad jebkurā lielveikalā var lēti nopirkst pirkstaiņus vai dūraiņus. Otrs, manuprāt, būtisks iemesls – lai noadītu cimdu pāri ar sarežģītu rakstu, ar vienu nedēļu ir par maz, toties džemperi pa nedēļu es dabūju gatavu!”

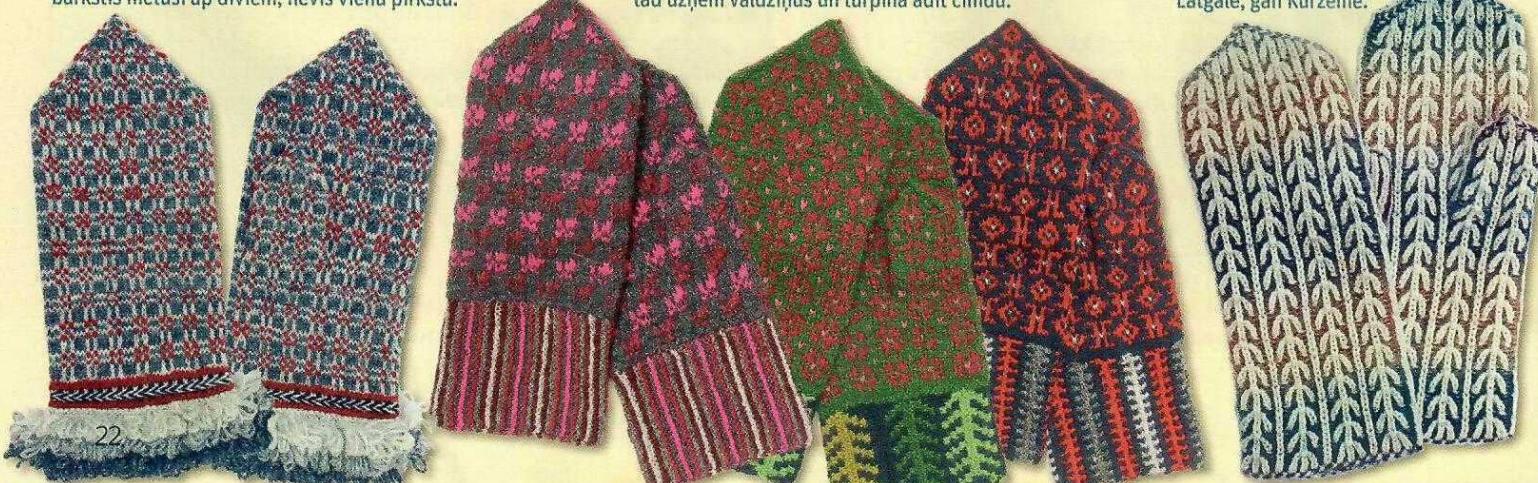
Par dzīju un adāmadatām

Rokdarbniece un studijas *Irbi* vadītāja gan etnogrāfiskos cimodus, gan cita stila dūraiņus lie-lākoties ada no lietuviešu zīmola *Teksrena* aitu vilnas dzījas, kas ir kvalitatīva, ar līdzenu pavedienu, bagātīgu krāsu paleti un rakstainiem cimdiem piemērotu dzījas rupjumu. “Dzījai jābūt šķeterētai – savērptiem diviem pavedieniem. Ja ada no smalkas vienkārtīgas dzījas, adījums

Šie ir Baibas pirmie noadītie cimdi ar bārkstīm. Lai būtu pamatīga aizsargbarjera pret aukstumu, bārkstis metusi ap diviem, nevis vienu pirkstu.

Latgalei raksturīgi cimdi ar lentveida valnīti. Vispirms uzada taisnstūri (valnīti), to sašuj kopā, tad uzņem valdziņus un turpina adīt cimdu.

Šādus cimodus patentadījumā savulaik darinājuši gan Latgalē, gan Kurzemē.

Tautas lietišķības mākslas studijas *Irbi* nodarbību tečpas sienu rotā cimdu rakstu un valnīšu paraugu kolāža. Tā var daudz labāk saprast, vai konkrētais raksts, dzīja un adāmadatas ir piemērotas iecerētajam cimdu pārim. "Ir daudzi raksti, ko nemaz nevar uzadīt pa apli jeb uz četrām adatām," zina teikt Baiba Pilāne.

vērpjas," skaidro Baiba Pilāne. "Es izmantoju arī Limbažu *Tīnes* piedāvātās šķeteres, taču *Pāces vilnas fabrikas* dzīju gan ne, jo tā cimdiem par rupju. Toties zeķēm tā ir ļoti piemēota."

Lai būtu droša, ka adijums mazgājot nesakrāsosies, jo varbūt kāda krāsvielā nav noturīga (tādi mēdz būt sarkanie toni!), Baiba pirms adišanas dzīju satin garās šķeterēs un izmazgā siltā ūdeni, kam pievienots mazgāšanas līdzeklis. "Ir gadījies, ka uzada skaitus melnbaltus kurzemnieku dūraiņus un mazgājot sabojā, jo ieadītā sarkanā svītriņa ir noplukusi un sakrāsojusi adijumu. Tiesa, tāda ķibele biežāk gadās, ja izmanto pirms krietna laika krāsotu dzīju, kad krāsvielas nebija tik noturīgas kā tagad."

Ja ada dubultos dūraiņus, Baiba iesaka oderei izmantot alpakas vilnas dzīju, kazlēna vilnas dzīju jeb *kid mohair*, jo tad adijums būs mīksts, miligs un siltijs. Cimdiem piemērota ir arī merino aitu vilnas dzīja. "Man vistuvākie ir pelēkie toni. Ja aitu vilnu krāso ar dabīgām krāsvielām, izmantojot koku mizas,

augus, puķes, ogas un sēnes, tādējādi iegūst tik niansētus tonus, ka prieks. Turklat ar dabas krāsām krāsoto dzīju – tā ir pasteltonos – ir ļoti viegli kombinēt."

Turpinot Baiba uzsver, ka patlaban lielākā problēma ir nevis atrast dzīju dūraiņiem, bet piemērotas adāmadatas. "Lai noaudītu cimdu no smalkas dzījas, vajag smalkas adāmadatas 1 mm vai 1,5 mm diametrā. Aditājas daudzviet pasaule nesaprobt, ko ar tik smalkām adāmadatām ada, jo citur tās neizmanto, tikai Igaunijā un Latvijā."

Baiba uzskata, ka vislabākās ir vācu zīmola *Prym* metāla smalkadāmadatai, bet tās mūsu veikalos nav atrodamas. Tāpēc daudzas aditājas katru rudeni brauc uz Tallinu, uz Mārtiņdienas gadatirgu (*Mardilaat*) un tur iepērk vairumā, lai pietiek arī visām draudzenēm. Smalkas adāmadatas var atrast arī pasaule lielākajā tiešsaistes tirdzniecības platformā *ETSY*. Taču pie mums gan to grūti izdarīt – Baiba kreŋķējas, ka Latvijā iegādātās adot lokoties kā niedres vēja. ■

Sievīšķības augstā dziesma jeb ar tamborētiem ziediņiem un pēltītēm rotāti dūraiņi.

"Latviešu etnogrāfiskie cimdi ir gludā labiskā adijumā. Kad adu autordarbūs, šajā gludumā iepludinu kreiliskas rindas, jo tad adijums iegūst reljefu, ēnojas, ir interesantāk adīt," skaidro rokdarbniece.

No vecmāmiņas mantotajiem suitu dūraiņiem jau vairāk nekā simt gadu.

Cimdi nocelto valdziņu rakstā jeb slinkais žakards. ļoti silti!

Kurzemnieku cimdi.